

Ulønnet arbeid og usynlig arbeid

- **Arbeidsfordeling i hjemmet sluker kvinners fritid**

Bacheloroppgave i sosiologi

Universitetet i Stavanger

Thusanee Lingeswaran Tjørhom

Studentnummer: 262002

Veileder: Ragnhild Johanne Sjurseike

Lvert dato: 11.05.2023

Antall ord: 7000

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål? JA: NEI:

Forord

Jeg vil bruke denne anledningen til å takke ledelsen i innsatsstyrkene som har vært positive og hjelpelige under hele prosessen. En stor takk til veilederen min som med all tålmodighet ga med råd og veiledning under utfordrende tider.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke Anne Marie som måtte være med mamma på skolebenken og vist forståelse når mamma måtte «jobba på pc'en».

Thusanee Lingeswaran Tjørhom

11.05.2023

Sammendrag

I denne kvalitative oppgaven blir problemstillingen om arbeidsfordeling mellom kjønnsroller i hjemme drøftet. Videre studerer oppgaven om disse arbeidsfordelingene hindrer kvinner å delta i innsatsstyrke i Heimevernet. Denne studien baserer seg på en sosiologisk tilnærming hvor ulikheter og likheter mellom kjønnsroller vektlagt. Koordinering av logistikk, tidspress, selvfølelse, skyldfølelse og husarbeid er noen av få utfordringer som soldatene møter i hjemmebanen under sin deltakelse i innsatsstyrken. Det ble intervjuet fem informanter fra innsatsstyrker i Norge. Empirien tilsier at det er en vesentlig forskjell på menn og kvinners ståsted og holdning rundt husarbeid. To nøkkelfaktorer som dukket opp gjentatte ganger under intervjuene, er husarbeid og barn. Kvinner og menn planlegger og handler ulikt når de reiser inn til øvelse eller trening i innsatsstyrker. Kvinners tilknytning til morsrollen og husarbeid er sterkere enn det andre kjønn.

Menn kobler av når de er på trening i innsatsstyrker.

Kvinner har kontrollert kaos i hodet under sin deltakelse i innsatsstyrker.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Sammendrag.....	4
Innledning.....	6
Problemstilling	6
Oppbygning av oppgaven.....	7
Teori.....	7
Funksjonalisme.....	7
Sosialt kjønn.....	9
Familieliv og husarbeid.....	9
Spørreundersøkelsen om likestilte kjønn	11
Tid.....	12
Metode.....	14
Presentasjon av informanter og intervjuguide	14
Utfordringer.....	15
Diskusjon og analyse.....	16
Husarbeid	16
Barn.....	17
Videre diskusjon	19
Konklusjon.....	24
Referanser.....	25
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	26

Innledning

Dagens samfunn er bygd opp av hektiske hverdager med koordinering av arbeid og fritid. Å finne balansen mellom denne koordinasjonen kan være krevende. Denne bacheloroppgaven skal forske på kvinners og menns synspunkter gjennom et sosiologisk perspektiv om arbeidsfordeling i hjemmet. Forskningen skal rette søkelyset mot faktorer i hjemmet som kan påvirke kvinners deltakelse i innsatsstyrken. Innsatsstyrke er en del av Heimevernet, og består av soldater som frivillig har signert en kontrakt på tre år. Kontrakten innebærer forpliktet aktiv tjenstedeltakelse på rundt 30 dager i løpet av året fordelt på tre til fire treninger. I tillegg kan reelle oppdrag forekomme. Treningsmetodene er mer effektive, og soldatene representerer spissen av Heimevernet og er i beredskap. Soldater i innsatsstyrker består av ulike bakgrunner og aldersgrupper. Alt fra nylig dimitterte 19 åringer til godt etablerte foreldre med fulltidsjobb. Når en skal legge til rette for sin deltakelse i innsatsstyrken vil det påvirke både arbeidsliv og privatliv. Oppgaven omhandler hvordan disse endringene blir håndtert av både kvinnelige og mannlige soldater.

Problemstilling

Det er kjent at Heimevernet er en mannsdominert institusjon, og har et mål med å rekruttere flere kvinnelige soldater. Det biologiske livsløpet fører til endringer i hverdagen.

Problemstillingen i denne oppgaven går hovedsakelig ut på hvilke utfordringer en møter i hjemmebane når en er tilknyttet i innsatsstyrken.

Skaper arbeidsfordeling i et hushold begrensninger for en kvinne å forlenge sin kontrakt i innsatsstyrken i Forsvaret?

Selvsagt finnes det ulike typer kjønn og familieformer i dag. Det kan være to fedre eller to mødre i en husstand. Vi lever i et verdenssamfunn hvor det finnes et kjønns mangfold som transseksuelle og interkjønn. Hvis alle kjønnsdefinisjonene ble studert i denne oppgaven, vil det overskride langt over oppgavens maksimale antall ord. Dessuten ønsker problemstillingen å belyse leseren om det er sosialt konstruerte kjønnsroller som hindrer kvinner i å delta aktivt i Forsvaret, selv etter et etablert yrkes- og familieliv.

Alle mennesker er ulike. Individene har ulike meninger og verdier. Holdninger og handlingsmønstre varierer. Kjønnforskning kan ikke dra alle sammen under i en kam. Derimot kan en slik studie vise retningen mot hvordan samfunnet og individene utvikler og

former seg. Denne pekepinnen i dette forskningsfeltet skal rette mot arbeidsfordelingen i hjemmet. Dette skal sammenlignes med tidligere studier, og settes opp mot dagens empiri.

Oppbygning av oppgaven

Oppgaven innleder med en litteraturgjennomgang. Teorien begynner med klassiske perspektiver innenfor sosiologien, deretter flytter den seg til nyere tilnærminger og undersøkelser. Vider bygger oppgaven på metode og hvordan den kvalitative forskningen i dette feltet ble foretatt. Deretter blir empirien presentert sammen analysen, hvor teorien blir støttet opp mot empirien og problemstillingen. Tilslutt kommer konklusjonen og oppsummerer oppgaven.

Teori

Teorien skal støtte empirien som blir presentert i denne oppgaven. Først presenteres funksjonalismen av Talcott Parsons. Klassiske, kjønnsrelaterte sosiologiske tilnærminger og teorier baserer seg hovedsakelig ut på kjønnsidentitet. Dette gir lite støtte under analyse av empirien. Nyere forskning med familiesosiologi knyttet opp mott kjønnsroller er derfor mer relevant for å støtte empirien. På grunnlag av dette bygger litteraturgjennomgangen videre på nyere studier. Introduserer kort om sosialt kjønn, deretter om familieliv, husarbeid og tidsbruk. En spørreundersøkelse og likestilte husarbeid ble også tatt i bruk under litteraturgjennomgang.

Funksjonalisme

I et funksjonalistisk perspektiv kan samfunnet anses en helhetlig institusjon avhengig av flere underliggende instanser. Samfunnet kan dermed sammenlignes med kroppen som er avhengige av ulike organer sine funksjoner for å kunne overleve. De ulike underdelenes handlingsmønstre og egenskap vedlikeholder og får samfunnet til å fungere. Slik forklarte den franske sosiologen Emil Durkheim (1858-1917) og regnes som grunnleggeren for funksjonalismen. Hvis vi sammenligner et hushold med flere mennesker boende under et samme tak med en kropp, drives husholdning av ulike arbeidsoppgaver for kunne fungere sammen.

Videre blir denne retningen utviklet av den amerikanske Talcott Parson (1902-1979). Syntesen hans på aktør-struktur problemet definerer mennesket som et gjensidig påvirket produkt av både fysiske og sosiale faktorer og samtidig kan velge fritt. Dette var da løsningen til aktør-strukturproblemet i følge Parson. Han mente at sosiologien enten studerte sosiale fenomener gjennom positivisme eller idealisme. Med andre ord positivisme er strukturorientert og et individ er determinert av ytre faktorer. Den aktørorienterte idealisme innebærer at handlingene og tankegangen til et individ former et samfunn. Han mente at et menneske kan handle fritt innenfor sosiale og fysiske rammer (Aakvaag, 2008, s.43-44). Parson ville da finne en metode for samfunnsanalyse som befinner seg mellom aktør- og strukturorienterte, og mente at samfunnet bør analyseres gjennom begge faktorer. Til denne oppgaven skal vi se på enkelte individer sammenlignet med kjønn, handlingsmønstre og tenkemåter.

I tillegg tilfører Parson det generelle handlingssystemet hvor en eller flere aktører befinner seg i en samhandling. Det finnes fire grunnpilarer som holder samfunnet, og de er kultur, institusjon, person og adferdsorganisme. Disse fire subsystemer opprettholder samfunnslivet og er avhengige av hverandre. Verdier og symboler inngår i subsystemet kultur. I institusjon spiller roller, normer, og regelverk som kontrollerer samfunnet. Selve aktøren er individets identitet og det sistnevnte subsystemet definerer den fysiske kroppen (Aakvaag, 2008, s.44-46). Alle disse fire systemene må opprettholdes for et velfungerende samfunn. Vi kan med andre ord adaptere disse begrepene til familie, og si at fire grunnpilarer holder familien oppe og er avhengige av hverandre. Ulike roller, normer og regler kontrollerer familien og holder familiestrukturen innen trygge rammer. Verdier og symboler som kjærlighet og tidsbruk sammen er limet som opprettholder familien. Aktøren er slektskapsterminologien, og med andre ord relasjonen individene har til hverandre. Sist kommer den fysiske kroppen.

Parsons sammenlignet familie med en løk. Selve individet befinner seg i midten av løken, mens de nærmeste familiemedlemmene, som mor, far og søsken er det innerste laget. Jo lengre vekk fra senteret lagene av løken befinner seg, jo fjernere blir den sosiale distansen og relasjonen med medmenneskene rundt. Han mente også at det finnes to typer kjernefamilier, en som vi blir født i og en som vi skaper gjennom partnerskap (Cheal, 2002, s.38-40). Denne familiestrukturen til Parsons definerer en familie vagt og er lite presist. En familie kan heller

sammenlignes med en kropp og alle organene er individene som består i den familien. Ulike familiemedlemmer har ulike roller og slektskapsterminologien definerer hvem de er i forhold til hverandre. De som har ansvaret for familien er som regel foreldrene, og til og med de har ulike roller. Det er nettopp dette denne oppgaven handler om. Vi skal se videre om de ulike kjønnsrollene i et hushold implementerer hverandre eller fører ulikhet blant kjønnsroller til lite likestilt hushold.

Sosialt kjønn

Som nevnt ovenfor skal denne oppgaven utdype sosialt konstruerte kjønnsroller til en mann og kvinne. Gjennom årene har samfunnet skapt normer og forventninger for menn og kvinner. Disse sosialt konstruerte kjønnsrollene blir først nevnt av den franske Simone De Beauvoir som mente at en blir ikke født som en kvinne, men man blir til det. Det finnes typiske roller som definerer en mann og kvinne. Menn er maskuline og tar seg av de tunge, harde arbeidsaktivitetene. Kvinner er feminine og tar seg de såkalte «myke» oppgavene som å ta vare på barna, lage mat, oppvask og klesvask (Lorber & Moore, 2007, s.13).

Stereotypiske kjønnsroller har en stor påvirkning i familielivet, og dette starter helt fra fødselen. På måten vi kler barna til hvordan vi snakker til unger former gutt og jenter sosial konstruerte kjønnsroller (Cheal, 2002, s.96-97). Vi gjør kjønnsrollene, vi definerer dem. Kjønnroller har blitt konstruert gjennom århundrer, og det setter preg i oss den dag i dag. Selv i et modernt samfunn kan vi se at det finnes fortsatt de typiske egenskapene som beskriver det maskuline og feminine kjønnsrollene.

Familieliv og husarbeid

En familie består av mennesker som har tette relasjoner med hverandre. Verdier, struktur og orden er vesentlig for at ulike individer skal kunne holde seg sammen under samme tak. Disse familiegrensene skiller en familie fra andre mennesker, i form av fysiske gjenstander som et hus og usynlige faktorer som normer og verdier (Cheal, 2002, s.3). Hver familie har sin egen struktur over hverdagen, væremåter og handlingsmønstre. Ulike individer blir satt sammen og skaper en familie. Vi har ulike roller i familie som mor, far og barn. Livsløpet til mennesket kan gi store forandringer i livet. Fra studielivet til arbeidsliv, samliv, innkjøp av hus og barn medfølger forandringer og tilpasninger av hverdagen vår. Særlig når barn inntar i livet til et menneske kan føre til drastiske endringer i familietilværelsen. En forelder

omprioriterer sine behov i hverdagslivet for å gi barnet best mulig omsorg. Som regel er det en foreldres fritid som blir nedprioritert når barn kommer til verden. Egentid og fritid blir satt til side. Omsorg og oppdragelse av barn innebærer utallige handlinger som skal sette trygge rammer rundt barnet. Alt i fra amming, mating, bleieskift, lære sosiale normer, verdier og disiplin, til motoriske- og språk utvikling. Jo eldre barnet blir knyttes flere institusjoner til barnet som barnehage, skole fritidsaktiviteter. Med dette kommer flere oppgaver som lekser, henting og levering som foreldre skal påta seg av.

Det er mer normalt i dag enn før at begge partnere er i fulltidsjobb. Dette vil føre til mindre kjønnsrolle segregerte arbeidsfordeling av husarbeid og omsorg av barna. Denne type familiestruktur kalles for symmetrisk-familie (Cheal, 2002, s.99-100). Denne logiske tankegangen er ikke helt mulig å handle fullt og helt til praksis når sosialt konstruerte kjønnsroller blir innlært allerede når individene er i spedbarn-stadiet. De sosiale identitetene om å være mor og far har i lang tradisjon hatt ulike betydninger for hvert kjønn. Sosiale endringer og moderniseringer vil endre familiestrukturen. Denne sosiologiske tilnærminger på arbeidsfordelingen av husarbeid er en langsom, men langsiktig prosess (Cheal, 2002, s.149).

Interaksjoner og samhandling mellom partnere i familien kommer i form av transaksjoner. En gir noe og får noe tilbake (Cheal, 2002, s.91). En far kan legge barna, slik at moren kan gå ut med vennene sine. Mannen kan gå og se på fotballkamp, mens konen tar seg av den ukentlige husvasken. I dette tilfelle er det kvinnen som skal på trening med innsatsstyrken, mens mannen styrer all husarbeidet. Disse små og store transaksjoner partnere gjør i hverdagen forsterker relasjonen ved å vise hvor mye en betyr for den andre og skaper nærhet. Hvis denne type samhandlingstransaksjonen eskalere negativt, kan det skape misnøye for den ene partneren. «Pseudomutuality» dannes når en mann og kone mener at de behandler hverandre likestilt, men det stemmer ikke i realiteten. I tillegg skjuler de denne skjeve fordelingen til hverandre (Cheal, 2002, s.94). Dette trenger ikke å være en bevisst handling som skaper ulikhet, men den sosial konstruerte kjønnsrollen skaper ulikhetene. Konflikter unngås for å bevare forholdet mellom mann og kvinne.

Spørreundersøkelsen om likestilte kjønn

Da er spørsmålet om de ulike kjønnsrollene overstyrer arbeidsfordelingen og prioriteringer i hjemmet. I 2007 ble det gjennomført en surveyundersøkelse av Nordisk institutt for kunnskap om kjønn (NIKK) og Work Research Institute (WRI). Denne undersøkelsen samlet inn data om likestilling fra nordmenn, og deres holdninger og handlinger knyttet til likestilling.

Resultatene fra denne undersøkelsen antyder at det finnes ulike arbeidsoppgaver som menn og kvinner boende under samme tak tar hovedansvaret for, selv et mindretall mener at begge kjønn gjør alle oppgavene. Flertall av kvinner tar hovedansvaret for klesvask, mens flertallet av menn har hovedansvaret for vedlikehold, innkjøp og reparasjoner av bil og hus. Samtidig sier undersøkelsen at flertallet mener at det er en likestilt oppgave mellom mannen og kvinnen i huset med å rydde og husvask av huset, matlaging og handle inn varer. Fortsatt så viser undersøkelsen at 82% av kvinner sier det er som regel dem eller bare de som tar seg av klesvasken. 60% av kvinnene svarte det er som regel eller kun de som lager mat, mens 81% av menn som svarte at de alltid eller som regel vedlikeholder eller reparerer i huset. Den sosioøkonomiske faktorer spiller også en viktig rolle her. Ettersom det er flere kvinner i dag som er i yrkeslivet, ser man nødvendigheten med å dele husarbeid mellom partnere (Holter et al., 2009, s.47-52). Selv med flere likestilte husarbeid, ser vi at det finnes fortsatt oppgaver i hjemmet som skiller det sosial konstruerte kjønnsrollene. De tunge, harde oppgavene faller på mennene, mens omsorg og de «myke» oppgavene havner hos kvinnfolk.

Videre omhandler undersøkelsen om hvordan menn og kvinner oppfatter om det er ryddig og rent nok i huset. Det er interessant å se hvor ulike oppfatninger både menn og kvinner har. Nemlig, 50% av kvinnene svarte at de ofte tenker at det er rotete i huset. Mens kun 25% av menn mente det samme. I tillegg svarer 58% av kvinnene at de heller vasker klærne selv, for da blir det gjort ordentlig, mens kun 8% av menn svarte likt (Holter et al., 2009, s.55). Dette viser forskjellen mellom mann og kvinne om når huset er rent nok. Det ser ut som kvinnene har høyere krav og kriterier til husarbeid enn menn.

Til slutt ble de spurt om hvor likestilte de er i hjemmet. Majoriteten av deltakere svarer positivt og mener at det er relativt bra med likestilling i hjemme, selv her er det menn som ligger i flertall (Holter et al., 2009, s.58). Dette kan tolkes som om menn har en annen

verdisyn på likestilling enn kvinner. Mens kvinner er ikke helt fornøyde med arbeidsfordelingen hjemme. En kan vise forståelse for denne påstanden hvis det er kun kvinnen som har hovedansvaret av husarbeidet. Hvis mannens synspunkt at det er likestilt arbeidsfordeling når han tar seg av vedlikehold, reparasjon og økonomien, mens kvinnen tar seg av klesvask, husvask, omsorg og matlaging. Det kan virke likestilt. Hvis vi ser på en annen side, innebærer arbeidsoppgavene til en kvinne på et daglig nivå i forhold til mannen. Klesvask kan deles opp i mindre arbeidsoppgaver til sortere klærne før vask, vasking, tørking og bretteing. Husvask kan deles opp til overfladisk rydding, vask av bad og rom, tørke støv, støvsuge, vaske vinduer, og den listen kan bli lang. Matlaging kan deles opp i innkjøp av matvarer, lage mat, oppvask og søppeltømming. Det er klart at menn hjelper til i disse oppgavene som tilsier at kvinner ikke står helt alene om all arbeidet som er «tildelt» deres kjønnsrolle. Men å ha hovedansvaret for alt dette kan virke som en skjev fordeling av arbeidsfordelingen. Når hun i tillegg skal ha omsorg av barna.

Tid

Endringer skildrer begrepet tid i sosiologi. Endringer i samfunnet, i hverdagen defineres gjennom tid (Ellingsæter, 2017, s.58). Det er krevende å finne balansen mellom arbeid og privatliv. Norge ligger øverst av ni andre europeiske land, når det gjelder å disponere mest fritid (Ellingsæter, 2017. s.182). Norske kvinner og menn til tross for arbeidsliv har rådighet til å bruke fritiden etter ønske. Allikevel skaper det tidspress for nordmenn for å komme seg gjennom hverdagen. Sammenpresset tid og økt kompleksitet i familietilværelsen fører til nye former for utfordringer. Med kompleksitet i familietilværelsen menes det med omstrukturering av livsløpet. Hos de fleste etablerer både familie- og yrkesfasen samtidig. Alle oppgavene som følger med disse to fasene, må fordeles på 24 timer i døgnet. Når barnetilværelsen inntreffer familiefasen, blir det brukt minst tid på fritid. Kvinner og menn prioriterer bruken av sin fritid ulikt. Det meste av fritiden til kvinner går på ulønnet arbeid hjemme i form av omsorg og husarbeid. Samtidig øker omsorg, husarbeid blant kvinner (Ellingsæter, 2012, s.183).

Utfordringen i dagens samfunn er at en legger til flere aktiviteter og gjøremål innenfor samme tidsrom. Da er spørsmålet hvilke typer aktiviteter og gjøremål som blir lagt inn. Mindre familietid sammen fører til økt symbolske tid. Altså en innholdsrik spillekveld eller

middag med familien betyr mer når begge foreldre er yrkesaktive, og barna har lange dager i barnehager og skoler. Familiefellesskapet blir verdsatt høyt (Ellingsæter, 2012. s.191).

Økt individualisering og avtradisjonisering fører til økt refleksivitet. Ellingsæter referer til Beck og Giddens refleksiv modernitet. Mennesket får mulighet til å skape sin egen identitet uten å ta hensyn til kjønn, klasse eller familiestatus i den post-tradisjonelle samfunnet. Alle disse perspektivene og teoriene peker mot et moderne samfunn hvor individene prøver å løsrive seg vekk fra sosial konstruerte kjønnsroller (Ellingsæter, 2017, s.157). Når en mor får mulighet til å delta i en innsatsstyrke, styrker hun identiteten sin. Hun prioriterer å ha «meg-tid», i likhet med menn kan drive meg jakt. Distansering vil også skape nærhet innad i familierelasjoner, når betydningen og verdien av familien forsterkes.

Metode

I denne kvalitative forskningen har det blitt brukt semistrukturert spørreintervju. Denne metoden vil tillate meg å stille de riktige spørsmålene som lar informantene gi data gjennom deres synspunkter og meninger relatert til problemstillingen. For gode resultater for problemstillingen min har jeg valgt informanter fra blant de tolv innsatsstyrkene som finnes i Norge. Selve innsatsstyrken og informantene er anonymisert av hensyn til personvern. Særlig når det ble intervjuet fem informanter, og noen av dem var kvinner. Med fåtall av kvinner i styrken kan det være større sannsynlig å spore dem opp med oppgitte data.

Anonymiseringskravene har blitt etterfulgt av retningslinjene fra Norsk senter for forskningsdata. Selv om oppgaven bygger mot faktorer som begrenser kvinnelige soldatenes deltakelse i innsatsstyrker, ville jeg også ha mannlige informanter. Dette for å se om det finnes ulikheter og likheter i begge kjønnenes synspunkt og handlingsmønstre.

Presentasjon av informanter og intervjuguide

Intervjuene handlet hovedsakelig ut på hvordan soldatene opplever situasjonen hjemme når de er på trening. Denne samtalen ble utført på en uformell måte, slik at jeg kunne komme tett innpå informantenes følelser og meninger om deres ståsted rundt arbeidsfordeling i hjemmet. Det er klart det kan føles ubehagelig for noen å snakke om arbeidsfordeling i hjemmet sitt. For alle har ulike måter å løse det, og jeg tok hensyn med å ordlegge spørsmålene varsomt til informantene. Det var tydelig at noen virket sjenert i starten, men samtalen løsnet etter hvert som jeg ledet samtalen på en naturlig måte. Jeg nevner samtale istedenfor intervju, fordi informantene fikk en avslappende væremåte og samtalen hadde en god flyt. Dette ga utgangspunktet for et innholdsrikt intervju.

Informantene mine var i ulike tidsfaser i livet sitt. Disse blir fra nå av referert som Soldat 1 (S1), Soldat 2 (S2), Soldat 3 (S3), Soldat 4 (S4) og Soldat 5 (S5). Majoriteten av informantene er kvinnelige soldater. Av disse er det to kvinner med universitetsutdanning, en student og to mannlige soldater med en selvstendig næringsdrivende og en fagarbeider.

S1: Hun har en universitetsutdanning og er i et yrke med turnusarbeid. Hun er samboer og har barn.

S2: Hun har også universitetsutdanning med turnusarbeid i yrkeslivet. Hun er gift og har barn.

S3: Hun er student og bor med sin kjæreste. Hun har for øvrig ingen barn.

S4: Han har en samboer og barn. Han er selvstendig næringsdrivende.

S5: Han har en samboer, ingen barn og arbeider som fagarbeider.

Intervjuguide ledet samtaleemnene, men jeg fant ut at for best mulig data måtte det stilles tilleggsspørsmål. Informantene hadde ulike forutsetninger og bakgrunn, hvor spørsmålene måtte justeres og endres underveis i hvert intervju. Temaene som vi var innom under er familieliv, arbeidsfordeling, kjønnsroller, fremtidsplaner og utfordringer knyttet til informantenes deltakelse i innsatsstyrken. Intervjuguide har blitt lagt ved som vedlegg under oppgaven.

Selve empirien blir presentert under analysedelen, grunnet metodeverktøyet var intervju. Empirien blir drøftet ved å bruke forfatterens refleksjon med støtte fra litteraturgjennomgang. Analysedelen er delt i undergrupper for å fremheve ulike faktorer som dukket opp under intervjuene som besvarer problemstillingen.

Utfordringer

Min stilling i en av innsatsstyrkene fikk meg en gylden mulighet til å få tilgang til aktuelle kandidater til intervju. Det har vært en positiv respons fra ledelsen i innsatsstyrkene, og dermed en enkel vei til å nå informantene. Begrunnelsen til ledelsen for deres positive holdning til denne forespørselen var at de ønsket å ha flere kvinner i styrken. Jeg er klar over min tilknytning til styrken som kan ha påvirkning av mitt synspunkt om forskningsprosjektet.

Med mine fem informanter kan jeg ikke konkludere med å si at alle kvinner og menn er likt som dataen fra empirien tilsier. Denne problemstillingen ønsker å bringe frem menn og kvinners holdninger, meninger og synspunkter. Alle individer er ulike og har ulike formeninger. Derfor må det betraktes i denne oppgaven, at kjønnsstudier er en generalisering av kjønnsrollene.

Diskusjon og analyse

Informantene som deltok intervjuene, er soldater i innsatsstyrker. Under intervjuene med informantene kom det tydelig frem to faktorer som rettet pekepinnen mot problemstillingen momentant. Det var husarbeid og barn. Av den årsaken blir analysedelen delt opp i undergrupper for å utdype disse to faktorene.

Husarbeid

Det ble stilt hvilke typer arbeidsfordeling de har i hjemmet og hvordan fordeles dem. S1 og S1 innledet svarte med å si at arbeidsfordelingen er likestilt og de har et balansert forhold når det gjelder husarbeid. Utover samtalen når S1 utdypet over hvilke typer husarbeid hun tok hovedansvaret for innrømmet hun at det var hun som tok seg av hovedansvaret selv om hun får god hjelp av partneren (Ellingsæter, 2012, s.183). Det så ut som hun nærmest innså at det ikke var lik fordeling allikevel. Hun da endret sin uttalelse og sa at hun har kontrollen, men får tilstrekkelig med hjelp når det trengs.

S2 påpekte at hun og partneren deler på å rydde og vaske huset, matlaging og handle inn varer. Det er ingenting som er bedre enn at hun selv vasker huset mener hun og tilføyer «Det blir ikke godt nok, hvis ikke jeg gjør det» (S2). De vanlige hverdagsgjøremålene deles på. En gang i blant dukker det opp spesielle anledninger som trengs utenom det vanlige forberedelser i familien. Spesielle anledninger som for eksempel familiesammenkomster rett etter en militær trening. Slike tilfeller skaper mentalt kaos når en trening inntreffer rett før sier hun. Nemlig, all planleggingen til sammenkomsten foregår i hodet hennes mens hun er på trening. Alt som skal handles, grundig husvask før, bake kake og lage god mat. S2 avslutter svaret med å si at slike oppgaver er det hun som tar ansvaret for. Selv når hun er på trening er ikke tankene hennes fritatt fra husarbeid. Under trening kan hun planlegge fremover med husarbeid og andre gjøremål som skal utføres hjemmet etter endt trening. Dette viser til at kvinner tar seg av hovedansvaret av husarbeid. Dette ulønnet arbeidet kommer med usynlige arbeidet også. Det usynlige arbeidet som å planlegge og forberede selv om en er på trening, blir ikke sett av de andre. For at kvinner bruker sin fritid på seg selv fører til mer stress og arbeid.

S3 som befinner seg i en annen livsfase enn de øvrige informantene forteller at det er helt likestilte arbeidsoppgaver i husarbeid. Hun bidrar like mye som partneren og de har en god

rutine på husvask, matlaging og klesvask. Dette forklarer at småbarnsfamilier har en mer stressende familietilværelse enn et par uten barn. De lever i et mer harmonisk liv uten forstyrrelser eller tidsopplukende oppgaver.

Den mannlige informant S4 svarte at han bidrar så mye han kan med husarbeid, men ikke hovedansvaret for det. Ser han oppvask, så tar han det. Ta ut søppelet, klesvask. I tillegg til det tar han seg av lekkasjer, montering av møbler, fikse bilen og vedlikehold av uteområdet. Når han er på øvelse, tar samboeren av all oppgavene hjemmet. Er det noe som trenger hans bistand, klarer det å vente til han kommer hjem igjen. Han ser ingen grunn til å avslutte i innsatsstyrken.

Svaret som skilte seg ut under temaet med husarbeid var S5, som sa at all vasking og rydding påtar partneren seg av, mens han kan bidra med matlaging under spesielle anledninger. Han la til at vedlikehold av huset som hagearbeid, maling og oppgaver knyttet til kjøretøy ligger i hans hjemmebane.

«Husvask og meg har ingenting med hverandre å gjøre» (S5)

De fleste gjentakende svar fra informantene tyder på klare forskjeller mellom arbeidsfordeling mellom mannlige og kvinnelige kjønnsroller. Menn har hovedansvaret for de stereotypiske arbeidsoppgaver i huset, men kvinner styrer hovedsakelig med å rydde og vaske huset. I likhet med spørreundersøkelsen fra NIKK samsvarer svarene til informantene med at både kvinner og menn er enige om at husvask og klesvask ligger under kvinnens oppgave i hjemmet. Mens vedlikehold og reparering tar mennene seg av (Holter et al., 2009, s.47-49).

Barn

Informantene som har barn var meget opptatt av å snakke om dem, særlig kvinner. S1 kjenner lengselen etter barna når hun er på trening med innsatsstyrken forteller hun. Dette løser hun med kontinuerlig kontakt med barna gjennom facetime. Denne symbolske tiden gjennom facetime, gjensker hun familietid selv under trening (Ellingsæter, 2012, s.191). Hun sier

selv at hun verdsetter de få minuttene hun får sett og snakket med dem gjennom mobilen. En liten telefonsamtale minsker avstanden mellom en mor og et barn. Det skaper trygghet.

I tillegg gjemmer hun gaver rundt omkring i huset slik at barna får åpne en pakke hver dag hun er vekkreist. Med dette mener hun at barna har noe å glede seg til når hun ikke er til stedet. En slik tankegang er helt fraværende hos de mannlige informantene. I følge spørreundersøkelsen til NIKK kom det frem at kvinner tar seg av hovedansvaret med den daglige omsorgen av barnet. S4 forteller at barnet hans har blitt vant til at han er mye vekkreist, at det spiller ingen rolle. Han legger til følgende;

«Det er selvsagt at jeg savner barnet mitt, men når jeg er på øvelse så vet jeg at han blir godt ivaretatt av moren. Jeg bekymrer meg ikke i det hele tatt.» (S4)

Dette tyder på at morsrollen som en sosial identitet har dominerende omsorgsrollen over barnet enn faren. Videre syntes S2 at logistikken i hjemmet går lett hvis en planlegger det i forkant. Hun sier at hun har mest kontroll over husarbeidet. Hun sørger for å ha vasket klær, brettet dem og lagt dem i skapet til barna før hun drar på øvelse. Skriver på et ark over nødvendige beskjeder som trengs når hun er vekkreist. Eksempel; enkelte aktiviteter i barnehage og skole som trenger forberedelser hjemmefra. Det hun prøver å forklare er at hun prøver å gjøre det så enkelt som mulig for sin bedre halvdel når hun er på trening. Da fikk hun et tilleggsspørsmål om slike forberedelser blir lagt til rette for henne, hvis det var hennes tur til å ta seg av barna i noen dager. Da svarte hun nei. Pseudomoralitet gjenspeiler her når S2 gir mer når hun skal ut på noe, men ikke får noe tilbake når hun passer barna alene. Kvinner gjør det lille ekstra for at familien skal ha det behagelig som mulig under hennes fravær. I tillegg legger kvinner til rette for at hverdagen skal gå smertefritt som vanlig. Her ble det vist frem at det er kvinner som har det generelle hovedansvaret i huset, og som kjenner best til hverdagsrutiner.

Videre diskusjon

Andre små faktorer som skaper utfordringer for soldatenes deltakelse, er hverdagslogistikken og tidspresset. Det er ikke alltid partneren klarer å opprettholde familien dynamikk og rutiner som soldatene er på trening. Spesielt soldater med barn krever mye tid. Småbarnsfamilier er som regel avhengige av partnere, spesielt når det er mangel på søvn med barn som ikke sover rundt. I tillegg skal all logistikken på dagtid planlegges og gjennomføres. Et eksempel kan være en mor med fulltidsarbeid som innebærer pendling, rekker ikke å hente barnet fra skolen eller barnehagen i tide. I tillegg er mannen på trening med innsatsstyrken. Hvordan løser en slike problemer? Dette ble stilt til informantene, og noen av informantene kjente seg godt til utfordringen. Svarene varierer, men en faktor var felles blant dem. ‘

S1 forteller om sitt hektiske hverdagsliv og hvor logistikken så vidt går opp til vanlig. På grunn av turnusarbeidet hennes har hun allerede utfordringer med logistikk utenom når hun er på trening. Når verken hun eller mannen har anledning til å hente eller levere barna til skole og barnehage, er det besteforeldre som trer inn. Hun sier at uten god hjelp fra familien ser det mørkt for hennes deltakelse i innsatsstyrken. Hun tilføyer også at hun har meget lyst til å fortsette i innsatsstyrken, men med god samvittighet. Det tyder på at en slags form for skyldfølelse danner i henne når andre må ta seg av oppgavene som egentlig ligger i hennes ansvar. Selv med en partner som støtter henne i å delta i innsatsstyrken, klarer hun ikke å riste ifra seg følelsen om å rive ifra seg et slikt ansvar. Den sosial konstruerte kjønnsrollene sitter fortsatt i ryggmargen. Samfunnet er under endring og likestilte arbeidsfordeling er mer aktuelt. Samtidig som om kvinne er født med programmert i hodet med stereotypiske kvinne egenskaper og rollen den innebærer.

I likhet med S1 forteller S2 og S4 at de også er avhengige av besteforeldre til logistikk-løsninger og barnepass. Igjen uten bidrag fra svigerforeldre og foreldre til informantene hadde de ikke hatt mulighet til å kunne fortsette i innsatsstyrken. Her ser vi et tydelig tegn på moderniseringen av familielivet og individualisering er avhengighetsskapende av en utvidet familiestruktur. Sterkere og tettere bånd mellom familierelasjonene er vesentlige ettersom det er økt søkelys på «meg-selv» tid. Trenden med å avvente «meg-selv» tid til barna flytter ut avvikles, mens i dag prøver foreldre å bruke litt av tiden på å bruke til seg selv. De informantene som har barn sier at de er avhengige av hjelp fra nære familierelasjoner i noen anledninger, mens de er på øvelse. Økt fokus på «meg-tid» fører til

behov tettere bånd mellom familien. De to kjernefamiliene som Parson beskriver blir nå like viktige (Cheal, 2002, s.38-39). Den norske kjernefamilien reverserer og blir utvidet med besteforeldre som gode nummer to. De informantene som har barn sier at de er avhengige av hjelp fra nære familierelasjoner i noen anledninger, mens de er på øvelse. Økt fokus på «meg-tid» fører til behov tettere bånd mellom familien.

«Tiden er ikke utfordringen, men hvordan en benytter den er utfordrerne.» (S1)

Tidspresset skaper stress og utmattelse. Når noen velger allikevel å delta i innsatsstyrken er fordi de ønsker å gjøre noe i fritiden som interesserer dem. S1 uttalte seg videre om hvilken morsfigur hun viser til samfunnet når hun prioriterer innsatsstyrken fremfor selv. Hun fortsetter med å si at hun er ulik sine bekjente, og ønsker å ha en fritidsaktivitet som resulterer i et meningsfylt liv. Igjen gjentar hun seg at hun er veldig glad i barna sine, og forsikrer at hun fremstår som en «dårlig og egoistisk mor». Selv etter all forberedelsen hun har lagt i før hun kom til innsatsstyrken, får hun den trange følelsen om å ikke vise seg som en dårlig mor. Det er på grunn av valget hun har hatt tatt om å bruke tiden sin på seg selv enn å være med barna. Her kommer også ulikheten frem når S4 uttalte uten å nøle at han ikke har noen skyldfølelse for å være vekke fra barna. Hun avslutter med å si at likevel så angret hun ikke på valget om å delta i innsatsstyrken.

Empiriene fra intervjuene viser at menn har en avslappende holdning når de er vekke fra barna. Grunnen til det er fordi de er trygge hos mor. Hvorfor klarer ikke mødre å slappe av i likhet som menn? Er det fordi de ikke stoler eller er trygge på at fedre kan ta vare på barna? Svaret er nemlig som S2 sa;

«Nei, Fordi vi er kvinner, vi er bare slike, det er det vi gjør» (S2)

Vi gjør kjønnsrollene, vi skaper dem, vi former dem og det er sosial konstruerte. Mer ærlig svar enn dette finnes det ikke i dag. Det er på tide at vi redefinerer kjønnsrollene. På tide å likestille kjønnsrollene. Det må da endres hos oss hver enkelte, før det kan settes i praksis. Vi kan ikke vitne til et likestilt kjønnsrolle innen arbeidsfordeling, før vi selv realiserer hvem vi er og redefinerer identiteten vår.

Videre blir informantene spurt om hvilke tiltak kan gjøres av Heimevernet for å kunne tilrettelegge informantenes behov for videre deltakelse. S1 foreslo at nattperm for de som har behov hadde vært en mulighet for mødre for å komme seg hjem under trening. Igjen viser hun uten å si det at hun er bundet med husarbeid og omsorg. Nattperm innvilges langt etter barnas leggetid, og oppmøtetid dagen etter er tidlig. Lite tid blir da tilbrakt med barna, men hun får derimot gjort en del husarbeid. Nok en gang, denne type tankemønsteret finnes ikke i de mannlige informanter. S5 forteller at når han er på øvelse kobler han vekk fra alle forpliktelser i hverdagen. Fokuset er rettet kun mot oppdragsløsning i innsatsstyrken og samholdet blant soldater. Da stiller jeg meg kritisk til denne informasjonen og undrer da om det er informantens beste å komme seg tilbake til familielivet i noen timer for å fullføre gjøremål, også tilbake igjen til innsatsstyrken. Noen ganger må det undres om kvinner er udødelige...

S3 forklarer at å være med i innsatsstyrken gir henne mulighet til å utvikle ferdighetene og finne sin identitet. Hun har et godt støtteapparat rundt seg hjemme som syntes det er stas å delta i innsatsstyrken. Hun ser ingen grunn til å avbryte kontrakten så lenge det ikke kommer noe drastiske endringer i livet. Når hun ble spurt hvordan hun så for seg selv og sin stilling i innsatsstyrken etter endt utdanning og/eller en ny fase i live med familie og barn, ble hun veldig usikker. Studenttilværelsen gir henne mye fritid, men arbeidsliv og familieliv kan by på mer ansvar og lite tid. Selvsagt når livsløpet hennes når familiefasen eller etableringsfasen, må hverdagslivet omprioriteres. Vi ser tydelig at livsløpet til kvinner er vesentlige til bruk av sin egentid. Kvinner med barn har en annen rolle og familiestruktur som krever mer tid med familien. Det er ikke mange timer barna er oppe etter en barnehagedag før de skal legge seg igjen. Innen den tid skal foreldre lage måltidene, delta i lek, stelle og legge barnet. Når barnet er lagt er det få timer igjen som foreldre kan disponere til seg selv. De fleste er slitne etter en slik dag. Da syntes jeg at å verve seg inn i innsatsstyrken gir både kvinner og menn i småbarnsfamilie et godt avbrekk fra hverdagen. Istedenfor å finne smutthull med fritid i ny og ne, er det bedre å ha noen dager helt vekke fra familien. Samme gjelder for andre fritidsaktiviteter som å jakte, telttur. Å ha litt egentid fra hverandre skaper nærhet. Spesielt småbarn som har større behov for å ha mødre i nærheten enn fedre. Dette fraværet av moren i noen dager vil kunne gi mulighet til far å kunne bygge en god relasjon til barnet.

Jeg må for øvrig vise min bekymring til kvinner som ikke klarer å koble av som menn fra husarbeidet. Når en først har mulighet til å ha litt fritid, mener jeg at det er viktig å oppleve det full og helt ut. Dette er for å ivareta kvinners psykiske helse. Empirien viser at kvinner har tendens til å bekymre seg mer enn menn ovenfor arbeidsoppgaver hjemme. Det er så klart lettere sagt enn gjort, men kvinner trenger å gi slipp på den følelsen av å være konstant en god mor, husmor og kone. Gjentatte ganger har det blitt påvist i denne oppgaven at kvinner har et behov for å fremstå som en god mor. Men i realiteten med all arbeidet er det helt utrolig at en kvinne holder seg sammen. I sin hektiske familie liv må kvinnen ha kontroll over husholdningen. Familielivet blir mer og mer komplekse. Menn i likhet med kvinner bør delta med å dele hovedansvaret for husarbeidet.

Som nevnt utvikler familiestrukturene, og dermed blir familielivet komplekse. Eksempler er mer selvrealisering av de voksne i familien med egentid. Mer kvinner er yrkesaktive enn noensinne, og bygger en solid karriere. Det finnes et mangfold av muligheter med å kunne reise, oppdage verden, aktiviteter og veldedigheter for store og små. Alt dette skal klemmes inn i tiden som har en bestemt ramme. Dette kan skape kaos eller utfordringer i familielivet. Stabiliteten kan svekkes og usikkerheten kan økes mellom relasjonene. Jo mer muligheter vi får servert, jo mer refleksive blir vi.

Ulikhetene mellom mann og kvinne i husarbeid blir vist frem hvordan de gir uttrykk for følelsene rundt sin deltakelse. Kvinnelige informanter påtar seg hovedkontrollen over husarbeid og klarer ikke og helt å gi slipp på den rollen når de er under trening. Mens det ser ut som menn klarer på en måte å ha fysisk og psykisk pause fra husarbeidet. Samtidig er det et mønster i slike familiestrukturer som har behov for at noen tar hovedansvaret. Parsons generelle handlingssystem som ble sammenlignet med familie trenger de fire grunnpilarene for holde seg sammen. Det ser ut til at kvinnens ansvarsrolle innebærer fortsatt de stereotypiske arbeidsoppgavene, selv om mannen letter litt på byrdene. Det sosial konstruerte kjønnsrollene har vært et fenomen som påvirker individuell handling. Altså forholdet mellom aktør og struktur, hvor kvinner ikke blir tvunget til å gjøre disse oppgaven, men denne strukturen en del av kvinner (Aakvaag, 2008, s.46-47). Ulikheten mellom fordelingen av husarbeid ligger i tankegangen til de ulike kjønnene. Kvinner forbereder før en deltakelse i aktivitet, og under aktiviteten flyr tankene ofte frem og tilbake med husarbeid og videre

planlegging i familiehverdagen. Dette kan føre til utmattelse, og til slutt terminere sin kontrakt i innsatsstyrken grunnet stress. Alt ligger i innstillingen i hodet og i psyken med å endre denne prosessen. Dette viser en sammenheng hvorfor det er få kvinner i innsatsstyrker når livsfasene endrer hverdagen og prioriteringene til kvinner.

Konklusjon

Empirien tilsier at arbeidsfordelingen i hjemmet begrenser kvinners deltakelse i innsatsstyrken. Det kom tydelig frem at samtlige av kvinnelige informanter stortrives å delta i en slik meningsfull aktivitet. Samtidig holder morsrollen dem tilbake. Selv om de ikke er fysisk til stedet hjemme, er tankene deres fulle av forberedelser rundt husarbeid i hjemmet. I praksis er det mer likestilt arbeidsfordeling mellom menn og kvinner nå til dags. Men det finnes et rom for usynlig arbeid som menn ikke har klart å komme tett innpå enda, og kvinner ikke klarer å legge det ifra seg. Følelsen av å måtte gi det lille ekstra hjemme, for at hun forlater sin bedre halvdel med alt husarbeid for noen dager er en av egenskapene det sosial konstruerte kjønnsrollene. Individualisering i det moderne samfunnet utvikler familiehverdagen, hvor foreldre prøver å få til mer egentid. I slike tilfeller er de avhengige av bistand fra nære relasjoner. Under individualiseringer søker individene etter sin identitet, og nye muligheter åpner for å utforske. Slikt som å delta i innsatsstyrken.

Disponeringen av tiden er utfordrende, spesielt for dem er som i familiefasen og etableringsfasen. Menn og kvinner får like utfordringer i familielivet, men deres holdning og handlinger er ulike. Jeg konkluderer med å si at menn har et mer avslappende forhold til husarbeid, mens kvinner tar husarbeidet med seg i tankene, uansett hvor de befinner seg. Selv om det er nokså likestilt arbeidsfordeling, finnes det er skjevhet i menn og kvinners tolknings av arbeidsfordeling og husarbeid. Dette resulterer i at kvinner påtar seg mer ansvar enn menn i husarbeid. Med tidspress og stress kan det føre til at kvinner velger å avslutte sin deltakelse i innsatsstyrken. Kjønnsrollene må derfor redefineres og konstrueres til en likestilt kjønnsrolle.

Referanser

Aakvaag, Gunnar C. (2008). *Moderne Sosiologisk Teori*. Abstrakt forlag AS.

Cheal, David. (2002). *Sociology of Family Life*. Palgrave

Ellingsæter, Anne Lise (2017). *Vår Tids Moderne Tider* (2. utgave). Universitetsforlaget

Holter, Øystein Gullvåg. Svare, Helge. Egeland, Cathrine (2009). *Gender equality and quality of life. A Norwegian perspective*. Nordic gender institute.

Lorber, Judith. Moore, Lisa Jean (2007). *Gendered body*. Roxbury publishing company.

Ritzer, George. Stepinsky, Jeffrey (2021). *Classical Sociological theory* (8. Utgave). SAGE Publications

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide
Kjønn
Alder
Hva er din sivile stilling og yrke
Etter en etablert familie, blir du værende i innsatsstyrken? Ser du for deg at du fortsetter? Hvis ikke, hvilke faktorer vil avgjøre din avskjed i styrken?
Familieforhold
Barn
Ansettelsesperiode i innsatsstyrken
Hvilke utfordringer møter du på mellom innkallelsen og deltakelse i en militær trening
Utfordringer i privatliv, hverdagslogistikk, barn
Hvordan tror du andre kvinner opplever å være i innsatsstyrken
Hvilke fremtidsplaner har du for din videre deltakelse i innsatsstyrken?
Har du forslag til noen endringer som kan motivere flere kvinner til å bli værende i innsatsstyrken
På intervjuet under opptaket, ble du spurt om din partners formening om din deltakelse i innsatsstyrken?
Hvordan fordeler dere husarbeidet hjemmet?
Hvordan organiserer dere husarbeidet når du er på trening eller oppdrag?